

Halil AYDINALP (*)

BİR KARŞIT KÜLTÜR UNSURU OLARAK TÜRKİYE’DE ÇAĞDAŞ TEKFİRCİLERİN DİNİ HAYATA BAKIŞI VE ANLAMLARI

Öz

Çağdaş tekfircinin dini hayata bakışı ve bunun anlamlarını konu edinen makalede, tekfirci ideoloji, dini bir karşıt kültür unsuru, normal ve yaygın din algısının karşısında alternatif bir dini kimlik olarak ele alınmaktadır. Makalenin genel sonuçları şöyle sıralanabilir: (1) Türkiye’deki çağdaş tekfircilik yerel ve otantik bir din anlayışı olmaktan ziyade; büyük oranda, Orta Doğu kökenli yazarların etkisi altında, özellikle tercüme faaliyetleriyle şekillenen küçük bir karşıt kültür alanıdır. (2) Dini hayata bakışlarının temelini tevhide yükledikleri özel anlam oluşturur. Buna göre, imanın bir şartı da beşeri kanunları ve mahkemeleri reddetmektir. Tekfirciler bazen yoruma dayalı, bazen de katı bir lafzcılık içinde somutlaşan kendilerine mahsus din okuma biçimiyle iman sınırını daraltmakta, küfür sınırını genişletmektedirler. (3) Bu tarz bir tevhit yorumuyla, tekfirci anlayış, dini hayatın temelini aslında kendine mahsus bir ideolojik eksene indirgemektedir. Dini hayatın bütün diğer unsurlarını bu ideolojik eksene göre değerlendirmektedir. (4) Tekfircilerin kaderi iki temel değişkene göre şekillenecektir: İdeolojik yumuşama imkânları ve toplumsal dinamiklerin caydırıcılığıdır.

anahtar kelimeler

Tekfir, kural dışı tekfir, tekfirci ve dini hayat, Türkiye’de tekfir ideolojisi

abstract

As a Counter-Cultural Element the Takwiris' -the Persons Declaring Other Muslims Infidel- Perception of Religious Life in Turkey and its Meanings

The article, dealing with the takwiris' perception on religious life in Turkey and its meanings, explores the ideology of the takwiris as a counter-cultural identity that is against normal and prevailing religious understanding in Turkey. These are the general findings of the article: (1) The Contemporary takwiris in Turkey, rather than being the local and authentic religious identity, is to a great extent a small counter-cultural sphere that is generated under the influence of the certain writers from the Middle East, particularly the translations based on these ideologues. (2) The essence of the perceptions concerning religious life in Turkey make up the distinctive meaning given to *tawhid*. According to this meaning, it is necessary to reject the secular law and the court system besides other conditions of being a Muslim. By doing so, the the takwiris narrow the border of being a Muslim and enlarge the line of being an infidel by a reading of Islam that is embedded sometimes by a rigid literality and sometimes by a specific interpretation. (3) By this kind of reading Islam, the the takwiris actually reduce religious life to an ideological axis and appraise the other parts of religious life in Turkey according to this axis. (4) Their future seems to be shaped by two factors: the possibilities of ideological softening and the deterrence and pressure of social dynamics they encounter.

keywords

Takwiris, anomic takwir, takwiris and religious life, takwiri ideology in Turkey

Giriş

Müslüman ve radikalizm kavramları yan yana geldiğinde, meşru ya da gayri meşru kılma çabalarını bir tarafa bırakırsak, sosyolojik anlamda, gerçekte küçük bir grup kimliğiyle ilgili tartışmalara tekabül eder. Bu alt kimliğin nasıl diğer ana akım Müslüman kimlikten ayırt edilebileceği meselesi daha önce ele alınmıştı. Oradan çıkan tipolojiden hareket edilirse, bu kimlik hâkimiyet/ilahi düzen, cahili toplum/tekfir ve cihad/şiddet kavramlarına yüklenen özel anlamlar ve bu özel anlamlar üzerindeki ısrarla ayırt edilebilir (Aydınalp, 2011: 61-75). Bu tipoloji, "kum saati modeli" içinde, Müslüman köktencililiği tartışmalarının detaylarına inilmesinin bir sonucuydu. Konuyla ilgili bu ikinci makalemiz, tekfir meselesini bir başka boyutta derinleştirme çabasının ürünü; önceki çalışmalarımızda ortaya koymaya çalıştığımız sistematığın küçük parçalarının gözlem altına alınmasıdır. Müslüman köktencililiği gibi karmaşık ve çok yönlü bir problemin detaylarına inildikçe daha anlaşılır hale geleceğine olan inancımız, çalışmalarımızın, bu aşamada, çağdaş tekfirciler üzerine yoğunlaşmasını sağlamıştır.

Başlıktaki *çağdaş tekfir* vurgusu İslam gelenek ve tarihi içindeki mevcut ve normal tekfir anlayışının sınırlarını zorlayan, zorlamakla da kalmayıp bu sınırları alt üst eden kural dışı tekfir yönelimine karşılık gelir. Araştırmada tekfirci ideoloji dini bir karşıt kültür unsuru, normal ve yaygın din algısının karşısında alternatif bir dini kimlik oluşturma özlemi olarak ele alınmaktadır. Bu anlamda, makale, çağdaş tekfircilerin Türkiye’deki önemli ve etkili ismi olan Murat Gezenler örneğinden hareketle, çağdaş tekfircinin dini hayata bakışı ve bunun anlamlarını konu edinmektedir. Amaç çağdaş tekfirciliğin bilgi kaynakları ve zihniyet dünyasına vurgu ile kendi karşıt kültür alanlarını iman, ibadet, din adamı, eğitim ve modernleşme söylemleri içinde nasıl oluşturduklarını tasvir etmektir. Böylece tekfircinin kendi alt kimliğini hangi dini enstrümanlara vurguyla ve nasıl ürettiği anlaşılmaya çalışılacak, sonuçta bu fikrin geleceğine dair olasılıklara yer verilecektir.

Araştırmada, dolaylı gözlem metodu olarak dokümantasyon kullanılmıştır; konuyla ilgili yazılı, sözlü ve görsel belgelerden faydalanılmıştır. Dışarıdan nasıl göründüklerinden ziyade, bu kişilerin, seçilen örnekten hareketle, bilhassa kendilerini nasıl tanımladıkları üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Anlam ve değerler sistemi olarak Gezenler’in ifade, tanım ve vurguları tekfiri bilincinin bir tezahürü olarak okunmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte, mezkûr aktörün bilincine nüfuz ettiğimizi söylemek cüretkârlık olur; kendisiyle ilgili malzemenin elverdiği ölçüde ve büyük oranda kendi yazdıklarından hareketle, sadece anlamın mutfağına girmeye çabalanmış; girildiği ölçüde de anlaşılır kılınmaya çalışılmıştır.

1. Sosyolojide Karşıt Kültür Alanının Anlamı

Sosyolojide karşıt ya da karşı kültür, hâkim kültür ve alt kültür alanlarına göre kendi anlamını kazanır. Toplumda genel kabul görmüş, normatif ve işlevsel bütünleşme kaynağı olabilmeyi başarmış; aynı zamanda gündelik pratiklerin meşruiyet zemini olmayı başarmış ortalama kültürel yapı hâkim kültürü ifade eder. Hâkim kültürel normları tehdit etmeyen kültürel farklılıklar bu anlamda alt kültür olarak ifade edilir. Bir bakıma hâkim kültür, alt kültür elemanlarının tarihi süreç içinde ahenkli bir bütün haline gelmesiyle oluşur.

Dolayısıyla yaş, meslek, bölge gibi temel sosyolojik değişkenler veya moda algısı, sosyal cinsiyet tercihleri gibi, egemen kültür içinde, yörelere ve toplumsal kategorilere göre değişen alt yaşam tarzlarının bulunması normal ve kaçınılmaz bir toplumsal gerçekliktir. Karşı kültür ise toplumda hâkim kültürel değerlerle doğrudan karşıtlık içinde olma, kolektif şuuru meydana getiren ve çoğunluk tarafından paylaşılan değer, norm, inanç, davranış ve sembollerini reddetme halidir (Bozkurt, 2011: 105). Burada dikkat çeken husus, alt kültürün hâkim kültürden tam bir kopmayı değil, hâkim kültürün temelini ve yapısını bozmayacak

şekilde kısmi bir farklılaşmayı ifade etmesidir. Karşıt kültür ise, hâkim kültürün belirli özelliklerini tümüyle reddeden ve hâkim kültürle çatışmaya giren kültürdür. Dolayısıyla alt kültürler hâkim kültür yanında tabii bir durum arz ederken, karşıt kültürler doku uyumsuzluğu ve kuralsızlık halini ifade etmektedir (Arslan-türk-Amman, 1999: 207-208).

Aynı konuda Bostancı özetle şu ifadeleri kullanır: Alt kültür unsurları önemli ölçüde üst kültürün paydasıdır. Diğer kültür elemanlarıyla farklılıkları bir çatışma ve uyumsuzluk haline dönüşmez. Alt kültür elemanlarında bir özerklik ve farklılıklarını tırmandırma söz konusu değildir. Genel toplumsal düzene ilişkin bir meşruiyet kaybı yoktur ve olduğu zamanlarda da bunun telafi edilebileceğine dair kanaat egemendir. Karşıt kültür ise hâkim kültürel değerleri reddeder, alternatif bir kültürel sistem takdim etme ideali ve çabasında olur. Hippi kültürü, 68 kuşağının sömürü karşıtı duruşu, kadını ve aileyi özgürleştirme çabaları, komünal hayatı ideal edinme, medeniyet ve teknolojiyi reddederek doğayla birlikte yaşamı öne çıkarma, tıbbı karşı alternatif tıp, eğitime karşı alternatif eğitim arayışları Bostancı tarafından karşıt kültür unsurları olarak sıralanır (Bostancı, 2003: 121).

Robertson ise karşıt kültürü alt kültürlerden türeyen bir yapı olarak sunar. Ona göre karşıt kültür, hâkim kültüre değer, norm ve hayat biçimi olarak esaslı bir şekilde meydan okuyan bir alt kültür unsurudur. Burada egemen kültürün büyük değer verdiği ve gurur duyduğu en önemli normları ihlal ve ret söz konusudur. ABD'deki Hare Krishna ve Hippi Kültürü gibi, özellikle, 1960'larda değer ve normlar ile bunlar üzerine beklenen sadakate meydan okuma, farklı giyinme, katı çalışma disiplinine ve materyalizme, savaş kahramanlıklarına ve büyük adamlar edebiyatına, ayrıcalık ve üstünlüklere, cinsel kısıtlamalara karşı çıkma, Robertson tarafından, karşı kültür alanlarından örnekler olarak sunulur. Bununla birlikte yine Robertson bunların ilerleyen dönemlerde hâkim kültür içinde eridiğini, sosyalleşme sürecinin ilerleyen safhalarında anlamını yitirdiğini de vurgulamaktadır (Robertson, 1987: 77).

Makalede, karşıt kültür, egemen kültürden normatif ve fonksiyonel bir sapma ve çeşitli seviyelerde çatışma hali, fakat aynı zamanda sosyal dinamiklerin caydırıcılığı karşısında toplumla zorunlu bir bütünleşme, dolayısıyla karşıtlıklar barındıran bir süreç; toplumun meşhur/muteber kuralları ve kabulleri karşısında daima küçük bir kimlik ve grup olarak ele alınmaktadır. Sosyolojik olarak, çağdaş tekdüze kimlik ve bu kimliğe dayalı sosyal grup da dini alanda karşımıza çıkan dini bir karşıt kültür sahası olarak görülmektedir.

2. Çağdaş Tekfircilik: Bilgi Kaynakları ve Zihniyet Dünyası

Çağdaş tekfir anlayışının tevhide yüklenen özel anlamlarla şekillendiği görülmektedir. Bu anlam yüklemeye, Gezenler örneğinde, "tevhid hukuku" ya da "şirk

akidesi” kavramları kullanılarak belirli bir çerçeveye oturtulmaya çalışılır. Burada tevhid hukuku, aslında, Gezenler’in kendine has tevhid yorumundan ibarettir. Gezenler, tevhidin bilinen ve kabul edilen genel anlamlarına, insanları yönetmek için beşeri kanun çıkarmayı inkâr etmeyi de eklemektedir. Dolayısıyla kişilerin insanları yönetme adına teşride bulunamayacaklarına inanmak da bir iman şartı haline gelmektedir (Gezenler, 2010a: 18).

Tevhide yüklenen bu özel anlam, ikinci adımda tabii olarak tekfiri ve tecridi de beraberinde getirmektedir. Tekfir, tecrit, tebberrî ve buğz gerektiren bir tevhid anlayışı öne çıkarılırken; burada tevhidin kapsamının, en hafif ifadeyle eksik ve hatalı olduğu söylenebilecek bir bağlama dayanılarak daraltıldığı söylenebilir. Böyle yorumlandığında ilginç bir şekilde, esasen, birleştiren, bütünləştiren, güç katan İslami tevhid anlayışı parçalayan, çatıştıran, güçsüzleştiren bir çizgiye indirgenmektedir. Bu yorum içinde, tekfir ve tecritin, Müslümanlık vasfından soyutlanan sıradan insanların şeytanlaştırılmasını, hatta şartlar olgunlaştığında, yok edilmesini de gündeme getirecek tehlikeli bir araca dönüşme riski barındırdığı ileri sürülebilir. Zira mürtet konumuna indirilen insanın katli de vacip olacaktır.

Tevhid anlayışının bir uzantısı olarak, tekfir zihniyeti özellikle kendisini hâkimiyet anlayışında da göstermektedir. Gezenler’in hâkimiyetle ilgili temel yaklaşımlarını beş maddede özetlemek mümkündür. Buna göre (1) kanun koyma yetkisi sadece Allah’a hasır ve ilahlığın temel özelliklerindendir. (2) Teşri yetkisi Allah’a ait olduğu için insanlar arasında hükmeden hâkimlerin Allah’ın indirdiğine göre hükmetmesi gerekir. (3) İman iddiasının en temel gereklerinden birisi Allah’ın indirdikleriyle muhakeme olunmaktır. (4) Allah’ın yanında beşeri yasalar ihdas tağutlara düşmanlık beslemek vaciptir. Son olarak, (5) Allah’ın şeriatına muhalif hususlarda tağutlara itaat etmek onlara yönelik ibadet olması hasebiyle kişinin üzerinden İslam vasfını kaldırmaktadır (Gezenler, 2010a: 45).¹

Allah’a ait nihai ve kozmik egemenlik, Gezenler tarafından, beşeri bir hâkimiyet şeklinde de yorumlanmaktadır. Burada yine tekfiri ideolojinin iki temel vasfı ortaya çıkıyor: Öncelikle tekfiri anlayış hüküm koyma ve kanun çıkarma vasfını ulûhiyetin bir parçası olarak yorumlamaktadır. Buradan ikinci istidalle varan tekfir ideolojisi, kanun koyana yönelik itaati ise itaat edilene ibadet şeklinde yorumlamaktadır. Bir anlamda, beşeri kanunların egemen olduğu bir yapıya itaat fiilen ya da zımnen bu yapıya tapmak haline gelmektedir. Sıklıkla vurguladığı “teşride itaat ibadetin kendisidir” anlayışından sonra, Kuran ve Sünnette geçen müşriklerle ilgili emir, tavsiye ve ihtarlar doğrudan bu kişi ya da otoritelerle ilişkilendirilmektedir.² Burada, beşeri kanunlara uymadan önce de insanları kâfir olarak görmesi dikkat çekicidir. Küfür her şeyde o kadar içkindir ki, Gezenler’e göre, onların “Müslüman olmadıkları için Allah’ın indirdikleriyle hükmetmemelerine şaşmamak gerekir. Yani onlar zaten kâfirdirler, dolayısıyla beşeri kanunlara uymaları küfürlerinin bir sonucudur, beşeri kanunlara uyduk-

ları için küfür içinde değillerdir sadece” (Gezenler, 2010a: 150). Dolayısıyla bu anlayış içinde küfür fasit dairedir, nereden bakarsanız bakın insanlar beşeri sistemleri, uygulayıcılarını ve boyun eğenleri kendileri gibi tekfir etmedikçe bu döngüden kurtulamayacaklardır.

Tam da bu noktada, böylesi bir din algısı hangi usul ve kaynaklardan beslenmektedir sorusu akla gelmektedir. Gezenler örneği, çağdaş tekfircinin din algısını meydana getiren kaynakların üçlü bir kategori halinde tipleştirilebileceğini göstermektedir. Bu manada, Gezenler, genel olarak üç çizgiden beslenir. İlki Mevdudi-Kutub-Said Havva, Abdullah Azzam ve benzerleriyle somutlaşan *çağdaş İslami hareket* çizgisidir. İkincisi ise tekfir ideolojisini aynen aldığı Makdisi-Tartusi-Palevi *tekfiri selefi* çizgisiyken, son çizgi Taberi, Razi, Kurtubi ve İbn Kesir’den Ahmet b. Hanbel, İbn-i Teymiye, İbn-i Hazm ve İbn-i Kayyim el-Cevziyye’ye *klasik İslami* çizgidir. Kullandığı kaynaklar açısından, Gezenler’in bu üç çizginin kendine has bileşimi altında şekillenen bir dini kimliğe sahip olduğu söylenebilir. Fakat burada dikkat çekilmesi gereken nokta, bu üç kategoriden klasik İslami çizginin büyük oranda ilk iki çizgiyi meşrulaştırmak için devreye sokulduğudur. İlk iki çizgi Gezenler’de bir fikri sabit halinde tekfir anlayışını somutlaştırmış, diğer muteber İslami klasikler ise tekfir ideolojisini meşru göstermek için kullanılmaktadır.

Dolayısıyla, Gezenler’in din algısında, tekfir ideolojisinin sabit, diğer bütün usul ve kaidelerin bu eğilimin haklılığını ve geçerliliğini ispat etmek için bağlama göre kullanıldığı söylenebilir. Kendisinde bütünsel ve uyumlu olan ana unsur tekfir eğilimi olup atıfta bulunduğu rivayetler ya da öne çıkardığı dini anlama usulleri, bu eğilimi ispat gayreti içinde daima yeniden yorumlanmaktadır. Dini anlama biçimleri bir başka çalışmada (Aydınalp, 2013a: 154) ele alındığı için burada sadece şu hususlara dikkat çekmek yeterli olacaktır: (1) *Klasik İslami çizgiyi* okuyabilmesine/takip edebilmesine rağmen, *çağdaş İslami hareket çizgisi* ve Makdisi-Tartusi-Palevi’yle somutlaşan *tekfiri çizginin* bileşiminden oluşan *selefi-tekfiri* anlayış kendisinde katı bir fikr-i sabite dönüşmüştür. Bu yüzden muteber İslami kaynakları kullanması selefi-tekfiri anlayışını değiştirmemektedir. (2) Zahiri anlamları esas kabul etmekle birlikte, ideolojisine göre bazen zahir, bazen de mecâzî manaları öne çıkarmaktadır. Dini metinleri ve İslami geleneği anlama ve yorumlamada belirleyici olan yine tekfir eğilimidir. (3) Tekfir ideolojisini desteklemediğinde, ayet ve hadislerin açıklamalarını, klasik rivayet silsilelerinden tercih ettiği ulema kavilleriyle daraltmakta ya da genişletmektedir. (4) Nasta delalet ve sübut yönünden bir problem olmadığında ise illet aramakta ve her seferinde konuyu *şirk akidesi* veya *tekfir hukuku* şeklindeki öznel tanımlamalarla içini doldurmaya çalıştığı tekfir zihniyetine indirgemekte ve hiçbir açıklamanın *bu suçu* gölgelemeyeceğini ileri sürmektedir. (5) Tekfir karşıtı açık beyanları bulunan, bırakın çağdaş din adamlarını, selefi âlimlerin sözlerini bile (özellikle İbn Teymiye) diğer beyanlarına bakmak lazım diyerek

bağlamından koparmakta, bir sözü diğer bir sözle geçersiz veya eksik hale getirmeye çalışmaktadır. (6) Bütün bunları yaparken, ilk dönem kaynaklardan İslami hareket önderlerine ve çağdaş selefi yorumlara, rivayetler arasında adeta kaybolmakta, bu suretle tekfir gibi hayati bir konuda, teville dayalı tekfir yapılamayacağını ifade etmesine rağmen, yoruma dayandığını fark edememektedir.³ Sonuçta, Gezenler’de, dini algılama biçimi açısından, İslam’ı anlama gayretinden ziyade, belirli bir ideoloji çerçevesinde İslam’ı *anlamlandırma* kaygısının öne çıktığı söylenebilir.⁴

3. Çağdaş Tekfirci Zihniyetin Dini Hayat Algısı

Çağdaş tekfirci zihniyetin din algısı, kendisine özgü anlamlar yüklediği *tevhid* ve *hâkimiyet* yorumları üzerine bina edilmektedir. Ana dini akım ve yorumlardan sapma anlamında anomik bir dini yönelim şekli olan çağdaş tekfircilik, ürettiği tevhit ve hâkimiyet anlayışından hareketle; katı, dışlayıcı ve uzlaşmaz bir dini hayat telakkisine sahiptir. Bu başlık altında anılan karşıt dini kültür unsuru hususi bazı örneklerden hareketle tasvir edilmeye ve anlaşılmaya çalışılacaktır.

3.1. İmansız Toplum Söylemi

Tekfir ideolojisinin temelini tevhide yüklenen özel anlam oluşturmaktadır. Bu anlam yükleme, Gezenler örneğinde, daha önce de işaret edildiği gibi, “tevhid hukuku” ya da “şirk akidesi” kavramları kullanılarak yapılmaktadır. Burada tevhid hukuku, aslında Gezenler’in kendine has tevhid yorumudur. Gezenler, tevhidin bilinen ve kabul edilen anlamına, insanları yönetmek için kanun çıkarmayı inkâr da temel bir şart olarak ilave etmektedir. Tevhid kelimesinin ilk cüz’ü olan ve “La İlahe...”, Allah’tan başka ibadet edilen bütün rablerin, tağutların, putların inkâr edilmesi yanında, kişilerin “insanları yönetme adına teşri de bulunamayacaklarına iman etmek” de Gezenler’e göre imanın bir cüzüdür. Bu tanımlamadaki son bölüm, aynı zamanda, tevhid hukukunun başladığı yer olmaktadır. Zira Allah’ın dışındaki bütün putların inkârı ve yegâne güç sahibi olarak Allah’ın kabul edilmesi tevhid için yeterli olmamakta; aynı zamanda, insanları yönetmek için kanun ve yasa çıkarmayı da inkâr etmek gerekmektedir. Bu nokta aynı zamanda küfrün umumileşmesine kapı aralamaktadır.

Diğer taraftan, dil ile ikrar kalp ile tasdik kişinin Müslümanlığına ya da küfürden kurtulmasına yetmemektedir. Ameli, imanın bir parçası olarak gören iman tanımlarından hareket etmekle birlikte; amel ve fiillere yüklediği anlamlar Gezenler’in tekfiri ideolojisinin diğer eksenini oluşturur. Burada temel mesele, hangi amel ya da fiil şirk akidesi olarak yorumlanacaktır; Gezenler bu anlamda özellikle beşeri yasa çıkarma ve bu yasalarla mahkeme olmaya odaklanmış gözükmektedir. Ona göre, “kim ki Allah’ın indirdiği ile değil de kulların teşri

ettikleri ile muhakeme olursa tevhidi bozmuş ve apaçık bir şirkin içine düşmüştür” (Gezenler, 2010a: 25). Kendisinin “diğer şirk unsurları” diye andığı; fakat tevhidin bilinen anlamları dışında sadece “Allah’tan başka teşri sahiplerinden beri olmak”, yani beşeri kanunları kabul etmek şeklinde bir cümleyle açıkladığı şirk fiilini işlemek, Müslüman’ı Mekke’li Müşrik haline getirmeye yetmektedir. Bu noktadan sonra, şirk ile ilgili ayetler sıralanarak, günümüz Müslüman’ı, adeta M.7. yüzyıl Mekke’sindeki müşrik ve kâfir haline gelmektedir (Gezenler, 2010a: 206).⁵ Pek çok benzer diğer ifadesi yanında aşağıdaki ifadeler bu konuda dikkat çekicidir:

Bugün içinde yaşadığımız şu toplumun cehaleti bizzat tevhid ve şirke dair konularda cereyan etmektedir. Toplum tevhide dair bazı meselelerden cahil kalmış bir toplum değildir. Bilakis tevhid dini olan İslam’ın tamamından cahil kalmış bir toplumdur. Bununla beraber toplumun yaşantısında şirk çeşitlerinden herhangi birisini değil, şirkin her türlü-sünü görmek mümkündür (Gezenler, 2010b: 88).

Bilinen tevhid tanımına yapılan basit bir ilave ile yeni bir tevhid hukuku oluşturulmaya çalışılmakta ve bu alternatif tevhid hukuku çerçevesinde insanlar iman dairesinin dışına itilmektedir. İşe de hukuk sistemi ve mahkemelerden başlamaktadır:

“Gerek T.C.’de, gerekse Arap devletlerinde beşeri mahkemeleri kurup, bu mahkemeler için lanetli kanunlar yapanlar, bu beşeri kanunlarla hükmedenler, küfrün en büyüğüne girmektedirler. Bu şekilde bir hareket küfrün en son noktası, Allah ve Resulü’ne muhalefetin zirvesidir. Bunun üzerinde bir küfrün, bunun üzerinde bir muhalefetin düşünülmesi mümkün değildir” (Gezenler, 2008: 182). “İşte itikadi küfrün bu kısmı, şu an yaşadığımız zamanda, devletlerin hemen hemen hepsinden görülen fiili durumun aynısıdır. Gerek Avrupa ülkelerinde, gerek T.C.’de, gerekse birçok Arap devletinde şer’i esaslar tamamen bir kenara itilmiş, yerine beşeri kanunlar getirilmiş ve bu lanetli kanunlarla hükmetme adına mahkemeler kurulmuş, bu mahkemeler için kaynaklar oluşturulmuştur. Şeytan’ın dostları vasıtasıyla vahyettiği lanetli kanunlar, kurulan bu mahkemelerde verilecek kararlar için asli hükümler olarak belirlenmiştir. Yaşanılan coğrafyada insanlar her türlü ihtilaflı hallerinde beşeri kanunlarla hükmeden bu mahkemelere mecbur bırakılmış, kelimenin tam anlamıyla yapılan tüm bu eylemlerle insanların Allah’ın indirdiği hükümlerle hükmetmesi ya da muhakeme olması engellenmiştir” (Gezenler, 2008: 180).⁶

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere, Gezenler’e göre, beşeri kanunlar çıkarmak ve halkı bu kanunlarla yönetmek, sadece Batıda veya Türkiye’de değil, Arap devletlerinde de var olan küfrün en ileri noktasıdır. Beşeri kanunlar çıkaran bütün sistemleri küfürle itham etmede kesin kanaate sahip olan Gezenler, bu kanaatini neredeyse bütün dünyaya teşmil ederek genellemelerde bulunmaktadır. Yine burada, beşeri hukukun ne olduğu, dini hukukun nasıl olacağı üzerine düşünmekten ziyade, “lanetli kanunlar”, “şeytanın dostları” gibi niteleme ve söylemlerle, kendisinde anlama çabasından ziyade bir karalama gayreti göze çarpmaktadır.

Gezenler örneğinden hareketle, çağdaş tekfircilerin beşeri hukuk ve din ilişkisi konusunda en az üç hususu göz ardı ettikleri söylenebilir. İlk olarak hukuk insan bilimleri içinde önemli bir disiplindir ve dinle ilişkisi kurulmadan önce bu disiplinin en azından tarih, kavram ve teorileri giriş mahiyetinde bile olsa bilinmelidir. Özellikle temel bir hukuki terim olarak egemenlik kavramı modern hukukta neyi ifade etmekte, egemenliğin ne kadarı dünyevi, ne kadarı ilahi olabilir; tabii hukuk-pozitif hukuk ayrımı, bunların birbirleriyle ilişkisi ve bu ilişkide dinin yeri, yine hukuk toplum ilişkisi gibi konular bilinmeden yapılacak değerlendirmelerin hukuk disiplini açısından büyük bir kıymeti olmayacağı açıktır. İkinci husus, dini metinler ve hukuk ilişkisidir. Özel/ilkesel olarak tabii hukuka kaynaklık edebilme imkânı dışında, sadece dini metinlerden hareketle bütünüyle pozitif bir hukuk sistemi kurmaya Kuran metni ne oranda müsaade etmektedir. Kuran’da sübutu ve delaleti kati ve üzerinde ittifak edilen hükümler ne kadardır ve bunlar hangi alanları ne oranda kapsar? Kuran’da Allah’ın kozmik egemenliği dünyevi bir egemenlik olarak da anlaşılacak suretiyle özü itibarıyla insan ihtiyaç ve beklentilerinin yön verdiği beşeri bir etkinlik olan siyaset ve hukuk bütünüyle kutsallaştırılmakta; böylece de yöneticinin iyi ya da kötü irade sahibi insan olduğu gerçeği, acaba cebri bir anlayışla göz ardı mı edilmektedir? Burada dini metinlere sadece lafzi değil, aynı zamanda sebebi nüzul ve gâî anlamları açısından bakıldığında nasıl bir tablo ortaya çıkmaktadır? Üçüncü husus, İslam tarih ve kültürü içinde hukuk nasıl üretilmiş ve ilgili dini metinler nasıl anlaşılmıştır. İslam hukukunda nasıl bir siyaset felsefesi üretilmiş ve bunun tarihi süreç içindeki pratik yansımaları nasıl olmuştur? Meselelerin vahiy tarafından çözüldüğü kurucu dönem istisna edilirse, ilk halifelerden modern İslam ülkelerine, siyaset, din ve hukuk ilişkisi nasıl kurumsallaşmıştır. Anılan faktörler dikkate alındığında, dinin hukukla ilişkisi, tekfircilerin zannettiğinden çok daha karmaşık, hem çok yönlü bilgi birikimi (malumat değil), hem de yüksek seviyede zihin çilesi ve soyutlama gücü gerektirecek; aslında sadece ilimde vukufiyet kesp etmiş değil, aynı zamanda dünya tecrübesi olan, eski tabirle umur görmüş insanların ancak yetkin bir biçimde söz sahibi olacağı bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Aksi takdirde ileriye sürülecek görüşlerin toplumsal gerçekliklerden uzak, fazlaca teorik, hatta ütöpik olma ihtimali doğacaktır.

3.2. İbadetler: Cehalet ve Hurafe

Tekfircilere göre, insanların ibadet etmeleri, yani toplumda önemli bir kesiminin ehli kible olması onları Müslüman yapmaya yetmemektedir. Zira tevhid inancına rağmen onlar tevhidin gereklerini yerine getirmemektedirler. Burada tevhid yüklenen özel mana ibadetleri de kendi bağlamından koparmakta ve anlamsızlaştırmaktadır. Diğer taraftan ibadetlerin neredeyse tamamı Gezenler'e göre hurafe ve bidatlerle doludur; din Allah'ın kitabından öğrenilmemiş, tek kaynak atalardan miras kalan kültür ya da Allah'ın indirdiği hükümleri iptal eden tağutî sistemin ölçüleridir (Gezenler, 2010b: 83).

Şu bir gerçektir ki içinde yaşadığımız toplum, İslam dininin en temel asıllarından cahil kalmıştır. Toplumun cehaleti dinin herhangi bir cüz'üne dair değildir. Yani aslen İslam'ı bilen, İslam'a göre yaşamaya gayret eden, bununla beraber fer'i bazı konularda cahil kalan ve bu cehaletinden dolayı hata işleyen bir toplumda yaşadığımızı hiç kimse iddia edemez. Akîde ve muamelata dair neredeyse tüm konularda toplumda mürekkeb bir cehalet hâkimdir. İnsanlar tevhid kelimesini dilleri ile defalarca ıkrar etmelerine rağmen bu kelimenin şartlarını, rukûnlarını, gereklerini ve onu bozan halleri bilmemektedirler. Bundan dolayı tevhid kelimesine muhalif söz ve amellerin toplum tarafından her gün defalarca işlenildiğine şahit olmaktayız. Sadece Allah'ı rab edinmek, Allah'tan başka rablerden teberi etmek, Allah'a ibadet etmek, Allah'tan başkasına ibadeti reddetmek, Allah'ı hâkim ve otorite kabul etmek, Allah'tan başka teşri sahiplerinden beri olmak, Allah'tan yardım istemek, Allah'tan başkasından medet ummamak gibi doğrudan tevhidin aslına tealluk eden konularda toplumun bütünüyle cahil kaldığı her akliselim kimsenin kabul edeceği bir durumdur. Bununla beraber ahkâma dair konularda da durum aynı şekildedir (Gezenler, 2010b: 84-85). Bu noktada toplumun fertleri, atalarını taklit etme ya da kendilerince âlim, şeyh, hoca kabul edilen insanlara ittiba etme noktasında sıkı bir taassub içerisindeyler. İnsanların büyük bir kısmı açık ve sarîh hükümlere muhalif olan birçok konuda dahi atalarının izinden gitmektedirler (Gezenler, 2010b: 83).

Tekfirci anlayış içinde beşeri kanun yapanlardan beri olmak bir iman şartı haline getirildikten sonra, tabii olarak, ibadet ve muamelata dair uygulamaların da bir anlamı kalmamaktadır. Zira bu anlayışa göre, toplum tevhid kelimesinin aslına uygun ameller sergilememektedir. Dolayısıyla dinin aslına müteallik bir konuda yanlışlık yapıldığı için toplumda topyekûn bir cehalet söz konusudur ve tevhid kelimesine muhalif söz ve ameller her gün defalarca işlenilmektedir. “Her akliselim kişinin kabul edeceği” veya “hiç kimse bunun tersini iddia edemez” gibi vurgular buradaki fikrin ne kadar kati ve sabit olduğunu gösterir. Sık sık bu tarz ifadelere yer vermek suretiyle, görüşlerinin azınlık fikri değil, sanki genel fikri ve yaygın kanaat olduğu izlenimi verilmek istenmektedir.

Tevhid konusundaki özel yorumları yanında, tekfircilerin ibadet konusunda sıklıkla gündeme getirdikleri iki husus insanların atalarını din konusunda körü körüne taklit etmeleri ve hoca ya da şeyh efendilere tabi olmada taassup derecesinde bir bağlılık göstermeleridir. Buradaki ataları takip birkaç manaya hamledilebilir. İlki “atalar” Kuran’da ifadesini bulan hak din karşısında babalarının yolunu takip eden müşrik ve kâfirlere gönderme yapar. İkincisi İslam’ı dini metinlerden değil de babalarının geleneksel din anlayışından hareketle öğrenen geleneksel halk dindarlığı öne çıkarılmaktadır. Hem âlim ve şeyhlerin, hem de ortalama dindarların kendi tevhid anlayışlarına bütünüyle sahip olma-maları, topyekûn bir dışlayıcılık içinde, bu grupların dinin sarih emirlerine karşı çıkan kimseler olarak yorumlanmasını sağlamıştır denilebilir.

[Toplumda] ibadet adına işlenen bütün fiiller ya tamamen yanlıştır ya da içerisinde bulunan yanlışları doğrularından çok daha fazladır. Bundan dolayı toplum içinde özellikle ibadet ve muamelat ile ilgili hususlarda birçok bid’at ve hurafe ile karşılaşmanız, dinde olmayan şeylerin dine dâhil edildiğini görmeniz çok zor olmayacaktır. Kur’an’ın açık hükmüne, meşhur sünnete ve icmaya muhalif birçok amelin toplumda din olarak yaşandığı bir gerçektir... (Gezenler, 2010b: 84-85). Allah’tan başka ilahlardan, yani şeyhlerinden, yardım isteyen, bu ilahlarının hastalıklarına şifa, dertlerine derman olacağı inancını taşıyan insanların varlığı, şeytanın sahih İslam akidesini tahrif etme çalışmalarının bir ürünüdür... (Gezenler, 2010b: 15-16). Zira günümüz yöneticilerinden hiç birisi zaten namaz kılmamaktadır. Onların en iyisi sadece halkın gözü önünde kendilerine taraftar toplayabilme adına Cuma namazı kılmaktadır. İçlerinden düzenli namaz kılanları yok denecek kadar azdır. İrca ehline “Peki namaz kılanların tekfirini bir kenara bırakalım. Bu yöneticilerden namaz kılmayanları kâfir midir?” şeklinde bir soru yöneltirseniz size onlarca mazeret sunacaklarından kuşkunuz olmasın. Aynı şekilde İrca ehline içinde yaşadığımız toplumun %92’sinin⁷ namazı bütünüyle terk ettiğini hatırlatsanız size yine birçok mazeret öne sürecektir (Gezenler, 2010a: 219-220).

İbadetlerin tamamen ya da büyük oranda yanlış telakki edilmesi, tekfirci anlayışın dini pratikler konusunda da toptancı ve kötümser bir bakış açısına sahip olduğunu göstermektedir. Geleneksel halk dindarlığının bütünüyle hurafelere dayalı bir dindarlık olduğunu iddia etmek abartılı; buna mukabil ibadetlerin bazılarında bazı hurafelerin olduğunu söylemek daha mutedil bir yaklaşım olacaktır. Kuran ve Sünnete muhalif pek çok amel din haline gelmiştir derken burada da dini metinlerden hareketle oluşmuş dini kültürün metinden bağımsızlaşarak gelenekselleştiği, hatta dinleştiği ifade edilmektedir. Bu yorumun doğru olduğu kabul edilirse, dini anlamada tarih ve kültürün önemsizleştirilmesi ve daha literal bir din algısından hareket edildiği, dolayısıyla tekfirciliğin aktörden ve yapıdan bağımsız sadece metin odaklı bir dini telakki olduğu söylenebilir.

Dikkat çeken bir diğer husus, bidat ve hurafelere ya da din dışı pratiklerin dinleştirildiğine sıklıkla yer verilirken, burada genellemelerle hareket edilmektedir. Sürekli benzer eleştiriler yapılmakla birlikte, örnek verilmemekte, hangi davranış nasıl din haline getirilmekte detaylara inilmemekte ve bütün yanlışlık ve eksiklikler tekfiri tevhid anlayışına bağlanmaktadır. Yine burada, şeyhlerin ilahlaştırılması kavramı tekfircilik ile tasavvuf arasındaki karşıtlığın açık ifadesi olmaktadır. Türbe dindarlığı şeklinde ifade edilebilecek dini yönelime karşı çıkmaları, şeyhlik ve türbeler çevresinde oluşturulan ve yer yer dini sınırları zorlayan popüler mistik kültür dikkate alındığında makul karşılanabilir; fakat şeyhlerin tapınma konusu haline getirilip “ilahlaştırıldığı” iddiası tartışmalı, büyük ihtimalle de yanlış bir çıkarımdır. Zira genel anlamda türbeler veya şeyhler fetiş derecesinde kutsal olarak kabul edilmemekte, daha gerçekçi bir yaklaşımla, genellikle kutsala daha yakın kişi ve mekânlar olarak görülmektedir.

Yöneticilerin göstermelik Cuma’ya gittikleri ifadesi, bir niyet okuma, toplumun % 92’sinin namazı bütünüyle terk ettiği iddiası ise toplumsal gerçeklerden kopuk bir dini hayat yorumudur. Zira farklı bölgelerde yapılan din sosyolojisi araştırmaları Türkiye’de insanların ortalama % 25-35’inin farz namazları *her zaman* kıldığını, *çoğu zaman* kılanlarla birlikte bu oranın % 60’lara kadar ulaştığını göstermektedir.⁸ Yine alıntının son bölümündeki ifadelerden anlaşıldığına göre, imanı amelle ilişkilendiren bir akidenin tezahürü olarak ve ilgili hadislerdeki anlamların daraltılmasıyla, namaz kılmayanların tekfirinin gerekli olduğu ima edilmektedir. Hâlbuki yaygın ve genel kabul görmüş görüş namazı *inkâr* edenin *kâfir*, *ihmal* edenin ise günahkâr olacağı yönündedir. Namaz eksenindeki değerlendirmeler dikkate alınırsa, tekfircilerin Türkiye’deki dini hayatı niyet okumaya, ilgili araştırmalardan ziyade sübjektif yorumlara dayalı bir şekilde algıladıkları söylenebilir. İkinci olarak konuyla ilgili dini metinleri dar bir çerçevede ve daha çok literal olarak algılama eğilimi içinde oldukları ileri sürülebilir. Üçüncü olarak ibadetler ekseninde oluşan dini kültüre savaş açmaları; bu kültürü bütünüyle bidat olarak görmeleri, büyük oranda din dışı gördükleri ibadet kültürünün yine tarihi süreç içinde dini bilen insanların yönlendirme ve katkılarıyla oluştuğunu göz ardı ettikleri ifade edilebilir. Dördüncü olarak ise dinlerin kültürel ve toplumsal bir çerçeve içinde kendilerini var ettiği/yaşadığı gerçeğinden bağımsız bir bakış açısına sahip olmaları, dini kültürün sosyal süreçlerin de tesiriyle şekillendiğini göz ardı etmeleri, bir anlamda dini ilgilendiren din dışı süreçlere ve bilgilere kapalı oldukları görülmektedir.

3.3. Tekfirci Olmayan Din Adamları: Dini Grupların “Şüphe Ehli” Olarak Tasnifi

Gezenler’e göre “şüphe ehli” açık şirk itikatlarına göre insanları tekfir etmeyen bütün diğer dini gruplardır. Bu grupları kendisi ikiye ayırır: İlki “kendilerini

selefe nispet eden selefi gruplar” ikincisi “resmi hizmete mahsus bütün din görevlileri”.⁹ Birinci grup, aslında büyük oranda Gezenler ve taraftarlarının fikri yapısını taşımakla birlikte, tekfiri ideolojiye itibar etmedikleri, parlamenter sistemi kabul ettikleri ve seçimlere iştirak ettikleri gerekçesiyle karşıt grup olarak ele alınmaktadır. Gezenler kendisi dışındaki tekfirci olmayan Selefilere şu gerekçelerle tenkit etmektedir: Zira onlara göre:

“Allah’ın indirdiği hükümleri terk ederek teşride, yasamada bulunmak, kanun ve hüküm çıkarmak küfür değildir. Bunun neticesinde de demokrasinin puthaneleri olan parlamentolarda yasa çıkaran, kanun ve hüküm koyan tağutlar kâfir olmayıp Müslümandırlar. Allah’ın indirdiği ile hükmetmemek küfür değildir. Tağuta muhakeme olmak sahibini İslam dininden çıkaran bir amel değildir. Tağutların yardımcılığını yapmak, siyasi idarede görev almak, tağutların kolluk kuvvetleri mesabesinde olan askerlik, polislik gibi görevleri üstlenmek küfür olan amellerden değildir. Demokratik sistemlerde teşri yetkisinin insana tahsis edilmesi anlamına gelen şirk seçimlerine katılmak caiz ve hatta vaciptir. Böylesi seçimlere katılarak Müslümanlara yakın partilere oy vermeyenler bir nev’i İslam düşmanı partileri destekledikleri için büyük sorumluluk altındadırlar (Gezenler, 2010a: 31).”¹⁰

Tekfir etmede tereddüt ve şüpheler yaşayan resmi din görevlileri gurubu içinde bir kanat imam, müftü, vaiz ve ilahiyatçılardan oluşurken, diğer kanat medrese mollalarından oluşmaktadır. Bunlardan imam, müftü ve vaizlerin, Gezenler’e göre, “zaten Allah’ın dini adına sahih hiçbir bilgileri yoktur. Tek bildikleri tağutlarını müdafaa ve muhafaza etmek, bunun karşılığında ise ay sonunda karınlarını doyurmaya dahi yetmeyecek birkaç kuruş ücret almaktır.” Din görevlilerini ağır ifadelerle itham eden Gezenler, ilahiyatçıları değerlendirirken nispeten daha mutedil bir lisan kullanır. Uzmanlık alanlarında oldukça bilgi sahibi olduklarını, araştırma alanlarında İslam kültürünün hemen hemen tamamına vukufiyet sağladıklarını söylemekle birlikte, yine de ilahiyatçılar da “tevhid akîdesi ve onunla amel etme noktasına geldiği zaman”, yani Gezenler’e ait tevhid anlayışı ve bununla amel etme konusunda ilahiyatçılar da sınıfta kalmakta, çoğu sessizliğe bürünmekte, bilindik şüpheler ileri sürmekte, devleti meşru ve gerekli görerek sistemle bütünleşmektedirler. Medrese mollaları ise din âliminden çok dil uzmanı olan, 8-10 sene sarf ve nahiv ilimleri öğrenip dini metinlerdeki detaylarda kaybolan, kaybolmayanları da âlim saymayan; buna mukabil devlet eliyle desteklenen lüks medreselerinde etliye-sütlüye karışmadan filoloji çalışmalarına devam etmektedirler. Zira bunlar, Gezenler’e göre, sistemin emniyetini sağlayan vasıtalar (Gezenler, 2010a: 32-33).

Tekfirci zihniyete göre, din adamları, kendileri gibi tevhit anlayışına sahip olmadıkları için, bir anlamda tekfir etmede şüphe sahibi oldukları için sahihliklerini ve meşruiyetlerini kaybetmektedirler. Açıkça görüldüğü gibi, tekfir

eğiliminde olmayan herkes ayrı bir dini kategori olarak sunularak topyekûn değersizleştirilmektedir. Özellikle tekfirci olmayan diğer Selefi gruplarla aralarında var olan münakaşa ve çekişmelerin iyice gün yüzüne çıkmış olduğu görülmektedir.¹¹ Diğer cemaat, tarikat ve resmi ulema bir tarafa, kendilerini Selefe nispet eden grupların tekfir eğilime karşı çıkmaları, anılan grupların “İrca Ehli” olarak şiddetle tenkit edilmesine, hatta kendilerine cevap niteliğinde müstakil kitap yazılmasına bile sebep olmuştur.¹² Yine yazdıklarının çoğunda görülebilecek hâkim bir tema olarak, Gezenler, tekfirci olmayan din adamlarını sistemle bütünleştikleri, alenen ya da zımnen sistemin meşruiyetine hizmet ettikleri için tenkit eder. Dolayısıyla tekfire karşı çıkmaları yanında sistemle entegrasyonları tekfirci olmayan din adamını tanımlamanın iki kriteri olmaktadır.

3.4. Eğitime Bakış ve Hayattan Tecrit : Alternatif ya da Paralel Yaşamlar Üretme Israrı

Çağdaş tekfirciler, sadece din eğitime değil, modern eğitimin geneline karşı çıkmaktadır. Buradaki karşı çıkma temelde teoriktir, yani kendileri de bu eğitim sisteminin içinden gelmektedirler, en azından ilk ve orta öğretim açısından; bununla birlikte, kendilerini eğitim hayatından tümüyle tecrit edip alternatif ya da paralel yaşamlar üretmeye çalışanlar da mevcuttur. Gezenler ve taraftarlarının akıllı hocalarından Makdisî’nin bu konudaki fikirlerine bakmak meseleyi aydınlatacak niteliktedir.

Devlet kurumlarındaki öğretmenlere seslenen Makdisî, tekfirci bir tevhidi anlayışa sahip oldukları ve bu anlayışla eğitim verdikleri sürece, öğretmenlerin görevlerini yapamayacaklarını, dolayısıyla eninde sonunda uzaklaştırılacaklarını ifade ettikten sonra, okulun, hatta okuma yazmanın gerekliliğini/zorunluluğunu bile tartışmaya açmaktadır (Makdisî, 2008: 210). Kendisine yöneltilen “Okuma yazma bilmeyenlerin yaşayamadığı bir dünyada, çocuklarımız okuma yazma bilmeden kalacaklar. Sen Müslümanların çocuklarının dünya işlerinden anlamayan cahiller olarak kalmasını mı istiyorsun?” sorusuna verdiği cevap bu konuda manidardır:

“Öncelikle bu zamanda okuma yazma bilmeyenin yaşayamayacağı büyük bir abartıdır. Ayrıca bunu söyleyen kimse, Allah katında büyük bir tehlikededir. Zira bu kimse rızkın diploma ve eğitimde olduğunu söylüyor demektir. Bu ise Kureyş müşriklerinin dahi işlemediği rububiyet şirkinin ta kendisidir. Bununla beraber günümüz dünyasında okuma yazma bilmeyen bir kimsenin açlıktan ölüp yaşayamayacağına dair iddia günümüz gerçekleri ile muhaliftir. Çünkü günümüzde okul ve diploma olmaksızın el emeği ile şerefli bir şekilde rızkını kazanan nice insanlar vardır. Ve bu diplomalara sahip olmayan nice milyonerler vardır... (Makdisî, 2008: 232). Çoğunluğu çocuklarını eğitmek için biraz vakit

ve çaba harcamak yerine, onları kokuşmuş okullara gönderip oralarda ömürlerini ziyan etmelerini tercih ederler ve çocuklarını kaybederler. Oysaki bu iş, çocuklukta çok kolaydır çünkü çocuklar çabuk anlar ve öğrenirler. İnsan dürüst ve azimli olursa çocukların öğrenmesi gereken her şeyi kendi başına onlara öğretebilir. Ya da dindarlığına güvendiği birisini bu iş için tutar. Çocuklarını okula göndermedikleri halde okuma yazma bilen çocukları olan pek çok kişi tanıyorum. Hatta tanıdığım biri çocuğuna sadece okuma yazma, matematik ve dilbilgisi değil İngilizce bile öğretmiştir...(Makdisî, 2008: 233-234). Amerika üniversitelerinden ya da diğerlerinden mezun olmuş pek çok kişi tanıyorum. Hala babalarının himayesindeler. İşsizlikten çoğu evde oturuyor. Bugüne kadar yetişenler yeterli değil mi? Artık elimizde, önümüzdeki yüz sene boyunca bize yetecek kadar doktor ve mühendis var (Makdisî, 2008: 236-237).

Rızkın diploma ve eğitimde olduğunu söylemek ile okuma-yazmanın ve eğitimin önemine dikkat çekmek arasında bariz bir fark olmasına rağmen, genel tekfir eğiliminin bir uzantısı olarak, Makdisi, aslında alakası olmadığı halde konuyu yine rububiyet, şirk ve Mekkeli müşriklere getiriyor. Soruyu soran kişinin rızkı diplomada gördüğüne dair bir emmare yokken, konunun şirke indirgenmesi, çağdaş tekfircilerin en yalın gerçekleri bile nasıl küfür bağlamında değerlendirebildiklerini göstermesi açısından dikkat çekicidir. “Okuma yazma bilmeyenlerin yaşayamadığı bir dünyada” ifadesi en yalın şekilde, okuma-yazma bilmeyenlerin gündelik hayatlarında zorlanacakları, kendilerini geliştiremeyecekleri, güçsüz kalacakları ve başkalarına muhtaç yaşayacakları anlamına gelirken; Makdisi, yine ifadeyi bağlamından kopartarak, meseleyi açıklıktan ölme, rızkı diplomadan umma, zanaatkârlığa karşı çıkma ve eğitimsiz milyonlere hasretmektedir.

Diğer taraftan, Makdisi’ye göre, eğitim “biraz vakit ve çaba harcamayarak” yapılabilecek kadar basittir; kendisinde bu vakti ve çabayı harcamadan çocuklarını “kokuşmuş” eğitim kurumlarına gönderip “heba edenlere” serzeniş vardır. “İnsan dürüst ve azimli olursa çocukların öğrenmesi gereken her şeyi kendi başına onlara öğretebilir” ya da “çocuklarını okula göndermedikleri halde okuma yazma bilen çocukları olan pek çok kişi tanıması” gibi ifadeler dünyanın gelmiş olduğu nokta ve Müslümanların dünya içindeki mevcut durumları dikkate alındığında oldukça teorik ve idealist kalmaktadır. Anlaşılan çağdaş tekfirciler, asgari bilgilere sahip bireyleri eğitim sisteminin dışında tutarak paralel ya da alternatif bir terbiye ve telkin sürecine tabi tutmak ve tekfiri çizgide kalmalarını temin etmek istemektedirler. Bu varsayımın doğruluğu kabul edilirse, eğitimle ilgili ileri sürdükleri diğer hususlar basit birer demagoji mesabesinde kalmaktadır. Amerikan üniversitelerinde okuyup da işsiz olanlar ya da üniversite bitirip de babalarının himayesinde kalanlar meseleyi basitleştirme anlamına gelirken, özellikle artık yüzyıl boyunca yetecek kadar doktora ve mühendise sahibiz tarzı

ifadeler, tekfircilerin modern eğitime ne kadar sığ baktıklarını, yaşadıkları hayatı ve dünyayı nasıl eksik, yanlış ve hatalı yorumladıklarını göstermektedir. Aslında tekfircinin modern eğitim kurumlarını “fesat medreseleri” olarak tavsif etmesi boşuna değildir. Zira kişinin bilgisinin, ufkunun ve dünyasının genişlemesi ile tekfiri fikirlere itibar etmesi arasında ters orantı vardır. Bu anlamda, tekfirci yaşadığı dünyadan ne kadar kendisini soyutlarsa o kadar tekfirciliğe açık hale gelecek veya ne kadar az şey biliyorsa o kadar iyi tekfirci olacaktır denilebilir. Dolayısıyla Makdisi ve diğerlerinin modern eğitim kurumlarını “fesat medreseleri” olarak görmeleri, sadece bir fikri yönelim değil; aynı zamanda tekfirciliğin beslendiği sosyal tabanı genişletme anlamı da taşımaktadır.

Yine de, eğitim başta olmak üzere hayattan kendilerini tecrit etmeleri ve kendi küçük grupları içinde ikincil sosyalleşme süreçleriyle tekfiri bir kimlik inşa etme çabaları, sosyal dinamiklerin daima belirleyici olduğu toplumsal hayat dikkate alındığında, çağdaş tekfircinin alternatif ya da paralel bir dünya kurma özleminin kolay gerçekleşmeyeceği söylenebilir. Bu noktada, ya kendilerini bütünüyle toplumdan ayırma gayreti içinde aşırı marjinal hale gelecekler (bir zamanlar Mısır’daki Tekfir ve Hicret grubunun yaptığı gibi) ya da mevcut söylemlerini devam ettirmekle birlikte fiiliyatta içinde bulundukları dünyanın parçası olarak yaşamaktan kaçamayacaklar ve süreç içinde daha ılımlı bir fikri zemine kayacaklardır. Bununla birlikte iş, aş, eş ve diğer zorunlu ihtiyaçlarını tatmin etme arayışı içinde, tekfircilerin giderek karşıt kültür dairesinden üst kültürle uyumlu bir alt kültür haline gelmesi marjinal yönlerini yeni yorumlarla törpülemeleri daha büyük olasılık olarak belirlemektedir. Zira böylesi bir eğitim anlayışıyla taraftar bulmaları veya mevcut taraftarlarını zapt etmeleri, insanın yapısı ve ihtiyaçları dikkate alındığında, kolay başarılacak bir iş gibi gözükmemektedir.

3.5. Modernleşme Çabaları: Demokrasi ve Hukuk

Modernleşme serüveni genel olarak İslam dünyasında, özelde Türkiye’de hala tamamlandığını söyleyemeyeceğimiz karmaşık ve tek düze olmayan bir süreç olarak karşımıza çıkar. Gezenler örneğinde, tekfircilerin hususi olarak demokrasiyi ve parlamenter sistemi İslam’la örtüşürenleri şiddetle tenkit ettikleri görülmektedir. Gezenler demokrasi konusunda, Orta Doğu kökenli çeşitli yazarların kitaplarının Türkçeye tercüme edilmesine önayak olmakta ve buradaki fikirleri çok az değiştirerek kendisi de iktibas kitaplar yazmaktadır.¹³ Yine modernleşme çabaları içinde kendisinin ısrarla üzerinde durduğu konu ilahi kanunların terk edilip yerine beşeri kanunların ihdas edilmesi; yasama yetkisinin yaratıcıdan alınarak beşeri parlamentolara devredilmesidir. Garplılaştırma konusunda kendisinin genel ve daha çok mahkûm edici bir yaklaşıma sahip olduğu söylenebilir:

Bugün üzerinde yaşadığımız şu topraklara 100 yıla yakın bir zamandır beşeri sistemler hâkimdir. Allah’ın hukuk sisteminin yani İslam dininin kapı dışarı edilmesi buna karşılık beşerin hukuk sisteminin her konuda tam yetkili kılınması, ister istemez bu topraklar üzerinde şeytanın iradesini hâkim kılmıştır. Şeytanın iradesi ise, yaşanan topluma derin bir sapıklıktan başka bir şey kazandırmamıştır. Ülkenin her karışında hâkim olan beşeri hukuk insanın yaratılışına ters olduğu için 100 yıl gibi kısa bir sürede, ülke insanı maddi, manevi, ekonomik ve hukuksal tüm alanlarda büyük bir fesadla baş başa kalmıştır (Gezenler, 2008:114). Zira yaklaşık seksen yıl gibi bir süredir bu topraklarda demokrasi dini hüküm sürmektedir... (Gezenler, 2010a: 96).

Bazen yüz, bazen seksen, fakat genel olarak cumhuriyetle birlikte şeriatın terk edildiği ve yerine demokrasinin ihdas edildiği, Gezenler anlayışı içinde modernleşme sürecinin temeli ve ana eksenidir. Demokrasiden din olarak bahsedilmesi, kendi algısı içinde, demokrasinin şeriatın ve İslam’ın alternatifi olarak görüldüğünün bir göstergesidir. Adeta biri varsa diğeri yoktur, zira iki din bir bünyede olmaz. “Üzerinde yaşadığımız şu topraklar” çeşitli kitaplarında defaatle kullandığı bir ifade tarzıdır. Gezenler, Türkiye’nin adını anmazken, söylediklerinden benimsediğini çıkarabileceğimiz Osmanlı Devleti’ni de adeta zikretme-meye gayret etmektedir. Üzerinde yaşadığı topraklar şuanda Suriye ya da Ürdün de olabilir; ülke ve devlet ismi zikretmemesi ilk bakışta iki hususla açıklanabilir: Birincisi, güvenlik ve soruşturma gerekçesiyle bilinçli olarak Türk Ceza Kanunu’nun amir hükümleriyle karşı karşıya gelmemek için söylediklerini muallakta bırakıyor olabilir. İkincisi, tekfirci anlayışta genel bir nitelik olarak kendisini bir toprak ve ülke ile özellikle özdeşleştirmemeye gayret etmektedir. Burada tekfircilere özgü ümmetçi bir bakış açısı içkindir. Bu ikinci şıkta, Gezenler örneği dikkate alındığında, etnik aidiyet problemleri ile klasik ümmetçi anlayış birbirine karışmış ve birbirini körükler gibidir.

Hukuk sisteminin değişmesiyle birlikte, Gezenler’e göre İslam dini de kapı dışarı edilmiştir. Burada tekfircilerin bir diğer temel özelliği, İslamiyet’i bir din olarak algılama yanında, İslam’ı bütünsel bir beşeri ideoloji gibi yorumlama özelliği de dikkat çekmektedir. Mantık gayet açık ve düzdür: Eğer dini hukuk yoksa din de yoktur. Hukuk ve din arasındaki ilişkiye daha önce değinilmişti. Bunları tekrar etmeden modern tekfircinin konuyla ilgili diğer özelliklerine yer verecek olursak, öncelikle, Gezenler örneği bizlere, tekfircinin yakın tarih bilgisinin yüzeysel olduğunu göstermektedir. Tarihi bilgilerin tekfir anlayışını pekiştirmede kolaylık sağlayacak adeta dolgu malzemeleri şeklinde kullanıldığı söylenebilir. Yazdıklarından hareketle, kendisinin, Osmanlı Devleti’nin Viyana Bozgunu sonrası niçin modernleşme sürecine girdiği ve bu sürecin Tanzimat’la birlikte nasıl evirildiği konusunda genel geçer bir bilgiye sahip olmadığı söylenebilir.

Diğer taraftan, son asırda ülke insanın bütünüyle fesat içinde bulunduğu yorumu da abartılıdır. Hz Osman'ın şehadetiyle başlayan ilk ciddi fitne dönemi ve sonrasına bakıldığında, İslam sosyal tarihi içinde çeşitli devirlerde toplumsal ve siyasal kargaşalar daima olmuştur. Her devirde olduğu gibi günümüzde de fert ve toplum hayatında problemler mevcuttur; fakat bu problemleri “büyük bir fesat” olarak sunma, tekfirci ideolojinin fikirlerine geçerlilik kazandırmak için nasıl abartılı genellemelere başvurduğunun bir tezahürü olsa gerektir. Benzer bir abartıyı “Allah'ın hukuk sisteminin yani İslam dininin kapı dışarı edilmesi...” gibi ifadelerde de görmek mümkündür. Ne Osmanlı, ne de Cumhuriyet Dönemi modernleşme çabaları içinde İslam dini bütünüyle dışlanmış ve kapı dışarı edilmiştir. Doğrusu, İslam en önemli toplumsal dinamik olarak varlığını ve etkisini geçiş dönemlerinde bile devam ettirmiş; buna mukabil, Tanzimat'la birlikte, önce ticaret hukukundan başlamak üzere hukuk, Batılı anlamda yenilenmiştir. Pozitif hukukun yeni ihtiyaç, beklenti ve zorunluluklara binaen dönemin yönetici elitlerinin tasarrufuyla tekrar kodifiye edilmesi, tekfircilerin dinsizlik ithamlarının odak noktası olurken, hukukta yenilenme İslam dininin kapı dışarı edilmesi ve şeytanın iradesinin hâkim kılınması olarak yorumlanmaktadır. Yine yüz yıl önce, hatta Osmanlı'nın daha önceki dönemlerinde bile, kanunların ne kadar dini, ne kadar dünyevi olduğu konusu da Gezenler'in düşündüğünden çok daha karmaşık bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Şeri hukuk yanında gayet zengin bir örfi hukuka sahip olan Osmanlı Devleti, özellikle Fatih Sultan Mehmet'in Kanunnameleri ile birlikte oluşmaya başlayan kendine özgü bir Kanunname ve Fermanlar devletiydi. Bu kanun ve fermanların ortaya çıkmasında şeriatın ve örfün etkisi yanında, hükümdarın iradesinin ya da padişahın devletin fiili sahibi olmasının tesiri farklı bakış açılarıyla hala tartışılmaya devam edilmektedir.¹⁴

Sonuç

Türkiye'deki çağdaş tekfircilik yerel ve otantik bir din anlayışı olmaktan ziyade; büyük oranda, Orta Doğu kökenli yazarların etkisi altında, özellikle tercüme faaliyetleriyle şekillenen küçük bir karşıt kültür alanıdır. Makdisi ve Tartusi başta olmak üzere, çeşitli ideologların tesiri altında şekillenen kural dışı tekfirin, Türkiye'de, Orta Doğu'daki tekfiri kültürel iklimin yörüngesine giren, genelde eğitim, Arapça öğrenme veya cihat için bu bölgelere giden gençlerin faaliyetleriyle geliştiği söylenebilir. Telif/tercüme müstakil kitaplar yanında, internet ortamına aktarılan sohbetler ve dersler, forum sitelerinde aktif olarak tartışmalara iştirak, daha az olmak üzere cihat bölgelerine katılım, günümüzde tekfircilerin kendilerini gösterdikleri alanların başında gelmektedir. Tekfirciler aynı zamanda bu alanlar vasıtasıyla kendilerine taban bulmaktadırlar. Diğer taraftan, 1960'lardan günümüze İslami oluşumların tercüme faaliyetleri yanında interaktif ortamı kullanma kabiliyetlerinin günümüzde de devam ettiği görül-

mektedir. Geçmişteki video bantlarının ya da kaset çalarların yerini günümüzde internet, özellikle youtube ve pek çok forum sitesi almıştır.

Tekfiri eğilim, egemen dini yapıdan *normatif* ve *fonksiyonel sapma* şeklinde bir karşıt kültür alanı olarak görülebilir. Bu karşıt kültür alanı içinde egemen kültürden “normatif sapma” tekfircilerin özel anlamlar yükledikleri tevhid anlayışına tekabül eder. Daha önce de vurgulandığı gibi, bilinen tevhid tanımına yapılan basit bir ilave ile yeni bir tevhid hukuku oluşturulmaya çalışılmakta ve bu alternatif tevhid hukuku çerçevesinde insanlar küfürle itham edilmektedir: İmanlı olmanın bir şartı da beşeri kanunları ve mahkemeleri reddetmektir. Burada tekfircilerin bazen yoruma dayalı, bazen de katı bir lafızcılık içinde belirginleştirdikleri kendilerine mahsus din okuma biçimiyle iman sınırını daralttıkları, küfür sınırını genişlettikleri görülmektedir. Bu tarz bir tevhit yorumuyla, tekfirci anlayış, dini hayatın temelini aslında kendine mahsus bir ideolojik eksene indirgemektedir. Dini hayatın bütün diğer unsurlarını bu ideolojik eksene göre değerlendirmektedir.

İman gibi temel bir konuda meydana gelen normatif sapma dini hayat içinde önemli diğer iki kol olan ibadetler ve din adamları üzerinde de devam ettirilmektedir. Tekfirci olmayan insanın ibadeti asıldan sapsmış, sathi bir gölge fenomen gibi görülürken, yine hakikati görmeyen din adamlarının dini söylemleri batıl, hareket tarzları da işbirlikçi olmaktadır. Tam da bu noktada iman konusundaki normatif sapma yerini fonksiyonel sapmaya bırakmaktadır. Bu doğrultuda, herkesin sorumluluk ve görevlerini yerini getirdiği bir birini tamamlayan bütünsel bir toplum idealinden sarfı nazar etmek anlamında, “fonksiyonel sapma”, tevhid anlayışıyla açılan derin yarıktan beslenen dini hayatın tüm alanlarında görülebilecek farklı olmanın ötesinde ayrı ve karşı olma halidir. Bir kere insanlar ve kurumlar tekfir edildiğinde, çağdaş tekfirciler, zaten içinde yaşadıkları toplum ve kurumlarla olan fonksiyonel bağlarını teorik olarak sona erdirmektedirler; bir anlamda yaşadıkları toplumdan kaderlerini ayırmaktadırlar. Mevcut okul sistemine karşı çıkmaları ya da modernleşme çabalarını tümüyle dinsizlik olarak yorumlamaları işlevsel olarak kendilerini ayrı ve karşı gördükleri iki örnek alandır. İçinde bulundukları toplum ve dini kimlikle bağlarını teorik olarak koparmalarına rağmen, yine de dünyevi ihtiyaçlarını giderme, tekfir fikriyatına yeni üyeler kazandırma, grup kimliğini pekiştirmek için dünyevi araçlara gereksinim duyma, tekfirciyi zorunlu olarak bu toplumun ve dini kimliğin bir parçası olmaya itmektedir. Dolayısıyla tekfir normatif ve fonksiyonel bir sapma olmasına rağmen, aynı zamanda, bünyesinde *zorunlu bütünleşme* eğilimleri de barındıran paradoksal bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu manada, tekfircinin normatif ve fonksiyonel sapmadan tümüyle zorunlu bütünleşmeye kaymasını sağlayacak, yani bir anlamda tekfiri tevhid anlayışından vaz geçmesine yol açacak iki temel değişken “ideolojik yumuşama imkânları” ve “toplumsal dinamiklerin caydırıcılığıdır.”

Aslında ideolojik yumuşa imkânlarını yaratacak olan aile, eğitim ve ekonomi başta olmak üzere toplumsal kurum ve bunlar üzerinde yaşanacak süreçlerdir; dolayısıyla toplumsal dinamiklerin caydırıcılığı arttıkça, tekfiri anlayışın da değişime açık hale geleceği varsayılabilir. Aynı şekilde, hayattan kendilerini tecrit etmeleri ve kendi küçük grupları içinde ikincil sosyalleşme süreçleriyle bütünüyle dini heyecana dayalı tekfiri bir kimlik inşa etme çabaları, sosyal dinamiklerin çok fazla belirleyici olduğu çağdaş dünya dikkate alındığında, tekfircinin alternatif ya da paralel bir dünya kurma özleminin en hafif ifadeyle kolay gerçekleşmeyeceğini göstermektedir. Bu noktada ise iki olasılıktan bahsedilebilir: Ya kendilerini toplumdan tecrit etme gayreti içinde tümüyle marjinal hale gelecekler ve bu aşırılığın gerçek sebebi olarak suçlayacakları toplumsal kurum ve aktörlerle çatışma içine girecekler (bir zamanlar Mısır'daki Tekfir ve Hicret grubunun Mısır'da yaptığı gibi) ya da mevcut söylemlerini devam ettirmekle birlikte, fiiliyatta yaşadıkları dünyanın parçası olarak davranmaktan kendilerini alıkoyamayacak ve daha ılımlı bir fikri zemine kayacaklardır. Uzak bir ihtimal olarak ya da bu iki ihtimalin de bulunacağı yeni bir sentez üreteceklerdir. Bununla birlikte iş, aş, eş ve diğer zorunlu ihtiyaçlarını tatmin etme arayışı içinde, tekfircilerin giderek karşıt kültür dairesinden üst kültürle daha uyumlu bir alt kültür haline gelmesi ve aşırı yönlerini yeni yorumlarla törpülemeleri daha büyük olasılık olarak görünmektedir. Bunun gerçekleşmesi ise elbette belirli bir zaman gerektirecektir.

Bu varsayım, günümüz tekfircilerinin sadece tevhid anlayışı üzerinden meydana getirdikleri sırf dini heyecana dayanmaları, bunun dışında kendi kendine yeten bir sosyal grup oluşturma aşgari şartlarına sahip olmamaları gerçeğiyle daha güçlü hale gelmektedir. Dini bir ideoloji var; fakat bu ideolojiye dayalı gelecek üretecek sağlam araçlara sahip olmadıkları söylenebilir. Tekfiri kimliğe dayalı geniş bir sosyal grup, bu kimliğe dayalı sosyal grubun doğruluk ve meşruiyetini ortaya koyacak faaliyet ve eylemler, bu eylemleri üstlenecek kurumsal yapı, daha da önemlisi bütün bunları destekleyecek iç ya da dış destekler olmadığı sürece, ki şu noktada destekleri olduğuna dair bir emmare yoktur, tekfirciler küçük bir grup olarak yaşamaya devam edeceklerdir. Tekfirci kimliğin kaderi, yine bütün bu anılan faktörler yanında, siyasal ortamın uygunluğu, önerilerine çıkacak fırsat ve riskleri değerlendirme kabiliyetleri ve özellikle tevhid yorumlarındaki katılığı sürdürmelerine göre değişecektir. Çağdaş tekfircilerin bilgi kaynakları ve zihniyet dünyası dikkate alındığında, iman ve ibadet başta olmak üzere, din ve dünya ile ilgili söylemleri içinde, kendi kültür alanlarını karşıtlığı tırmandıran, kendileri gibi düşünmeyi dışlayan, çoğulculuğa karşı; fakat bulundukları noktada bütünüyle teorik, sadece dini heyecan ve idealizmden beslenen bir yapı olarak görmek mümkündür.

Notlar

(*) Doç. Dr., Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

- 1 Şu cümleler tekfir anlayışının gerekçeleri yanında, bu konuda kendinin ne kadar sabit bir yargıya sahip olduğunu göstermesi açısından manidardır: “Allah’ın şeriatını iptal etmek, Allah’ın indirdiği ile hükmetmemek, kâfirleri veli ve dost edinmek, tağutlara itaat etmek gibi açık küfür ve şirk amellerinden dolayı küfrü, yakın sabit ve kati olan kişileri tekfir ediyoruz. Bu taifelerin İslamları hiçbir zaman sabit olmadı ki bizler onların tekfirinde İslamlarının şüphe ile kalkmaması adına duraksayalım”. Bkz: Murat Gezenler, *İrca Saldırılarına Karşı Şüphelerin Giderilmesi*, Şehadet Yayınları, Konya 2010, s.301.
- 2 Burada ilginç nokta, yolundan gittikleri tekfiri-selefi büyükler bile, aslında, hâkimiyet konusunda en azından ihtilafların olduğunu kabul ederek daha yumuşak değerlendirmelerde bulunur. Örneğin Tartusi, bu konuda şunları kaydetmektedir: “Allah’ın indirdiğiyle hükmetmemek, kişiyi dinden çıkaran fiillerdendir. Şeriatın nasslarının delalet ettiği tercih olunan görüş, bu meselede tafsilat olduğu yönündedir. Allahu Tealâ’nın indirdiğinin dışında başka bir şeyle hükmetmenin bir kısmı küçük küfür ve günah türündendir. Bunu işleyen kişi masiyet sahibi ve günahkâr olur, ancak tekfir edilmez. Yine Allahu Tealâ’nın indirdiğinin dışında başka bir şeyle hükmetmenin bir kısmı ise, kişiyi dinden çıkaran büyük bir küfürdür.” Bkz: Ebu Basir et-Tartusi, *İslam Dininden Çıkaran Ameller*, 2. Baskı, Şehadet Yayınları, Konya 2008, s.35.
- 3 Gezenler, tekfir anlayışını, diğer tekfircilerde de olduğu gibi, büyük oranda Maide Suresi’nin 44-45 ve 47. ayetlerine dayandırmaktadır. Kendi kitaplarında da geçtiği gibi, ayetin anlaşılması konusunda bir mutabakat söz konusu değildir, İbn Abbas rivayetinden başlayarak, Nasuriddin Albani ve diğer selefi âlimler bir tarafa, pek çok çağdaş temel İslam bilimleri uzmanı bu konuda Gezenler’in savunduğu görüşü destekler yorumlar ortaya koyma-mıştır. Kendisi *Çağdaş Mürcie* dediği tekfirci olmayan diğer selefleri muhtelefun fih (üzerinde ihtilaf edilen) ile amel etmekle suçlarken, kendisi de muhtelefun fih ile amel etmektedir. Muhtelefun fih olan bir konuyu kendi tekfiri ideolojisine kaynak haline getirmesi düşündürücüdür. Hâlbuki delalet ve sübut açısından kesinlik ifade etmeyen bir nassa dayalı olarak, tevil ve çıkarımlardan hareketle insanların tekfir edilemeyeceği ehli sünnette genel bir anlayıştır. Dolayısıyla kendisi bu konuda yalnızdır, hem selef âlimleri, hem de diğer çağdaş Kuran yorumcuları bu ayetleri kendisi gibi yorumlamamaktadır. Yine burada Gezenler azınlığın görüşüne göre tekfire müracaat etmektedir ki, tekfir gibi önemli bir konuda çoğunluğu bırakıp azınlığın görüşüne göre hüküm vermek de, özellikle ehli sünnetin tekfir anlayışı içinde kabul gören bir yaklaşım değildir. Bkz: Murat Gezenler, *İrca Saldırılarına Karşı Şüphelerin Giderilmesi*, Şehadet Yayınları, Konya 2010, s.152 vd. Ehli sünnetin tekfir anlayışı konusunda ayrıca bkz: Kılavuz, Ahmet, Saim, *İman Küfür Sınır-Tekfir Meselesi*, Marifet Yayınları, İkinci Baskı, İstanbul 1984, 91-93; Sammarî, N, Abdurrazzak, *Dünden Bugüne Tekfir Olayı*, Terc. Orhan Aktepe, Vahdet Yayınları, İstanbul 1990, s.32; Kutlu, Sönmez, *İslam Düşüncesinde İlk Gelenekçiler Hadis Taraftarlarının İman Anlayışı Bağlamında Bir Zihniyet Analizi*, Kitabiyat, Ankara 2000, s.142.
- 4 Bütün kitaplarında görülebilecek bu yaklaşımlar için örneğin bkz: Gezenler, Murat, *İrca Saldırılarına Karşı Şüphelerin Giderilmesi*, s.208 vd. ile 287.
- 5 Bu konuda o kadar kesin fikre sahiptir ki, yine Gezenler’e göre, “böyle kimselerin küfüründen, mürtedliğinden ancak kıblesi beşeri parlamentolar olan, tevhid ilminden yoksun kimseler ve bunların kandırdıkları cahiller şüphe ederler.” Bkz: Gezenler, Murat, *Hâkimiyet Mefhumi*, Şehadet Yayınları, Konya 2008, s.43.
- 6 Yine aynı konu için bkz: “Allah’ın indirdiği ile hükmetmeyen bir hâkim ya Müslümandır ya da kâfirdir. Müslüman olan hâkimin kendisine bağlandığı hükümler ancak Allah’ın hükümleridir. Müslüman hâkimler hayatlarının her alanında ancak Allah’ın dinine, O’nun indirdiği esaslara tabii olmak için uğraş verirler. Buna karşılık kâfir hâkimlerin tabi olduk-

ları, bağlandıkları ve hayatlarının her alanında kendisiyle hükmettikleri kanunlar, beşer ürünü lanetli kanunlardır. İşte burada Müslüman hâkimlerle kâfir hâkimlerin arasındaki fark ortaya çıktığı gibi, Maide Suresi'nin 44. ayetine dair, itikadi ve ameli küfrün arasındaki farkta ortaya çıkmaktadır." Bkz: Gezenler, Murat, *Hâkimiyet Mefhumu*, Şehadet Yayınları, Konya 2008, 198.

- 7 Bu oranı, herhangi bir isim, tarih ve yer vermeksizin Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yapmış olduğunu ifade ettiği bir istatistiğe dayandırmaktadır.
- 8 Bu oranlar Türkiye'nin farklı bölgelerinde yapılan aşağıdaki dini hayat araştırmalarının ortalamalarına dayanmaktadır: Köktaş, M.Emin, *Türkiye'de Dini Hayat (İzmir Örneği)*, İşaret Yayınları, İstanbul 1993, s.107-108; Çelik, Celalettin, *Şehirleşme ve Din (Konya Örneği)*, Çizgi Yayınları, Konya 2002, s.222-223; Arslan, Mustafa, *Türk Popüler Dindarlığı (Çorum Örneği)*, Dem Yayınları, İstanbul 2004, s.280; Akdoğan, Ali, *Geleneksel Toplumdan Modern Topluma Geçişte Dini Hayat (Rize Örneği)*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2002, s.141-145; Günay, Ünver, *Erzurum ve Çevre Köylerinde Dini Hayat*, Erzurum Kitaplığı, İstanbul 1999, s.94-95; Kirman, M. Ali, *Yeniayla'da Dini Hayat*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1994, s.77-81; Aydınalp, Halil, *Din Kurumu Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Gerede'de Dini Hayat*, Gerede Belediyesi Yayınları, İstanbul 2012, s.111;116-117; Uçar, Ramazan, *Alevi-Bektaşî Geleneği Üzerine Sosyolojik bir Araştırma (Abdal Musa Tekkesi örneği)*, Aziz Andaç Yayınları, Isparta 2003, s.159.
- 9 "Allah'ın indirdiklerine sırt çevirerek beşeri kanunları din edinen bir başbakan ya da cumhurbaşkanı, toplumda âlim ve hoca olarak bilinen kimseler, ilahiyat fakültelerinde görev yapan laik Kemalist din adamları, en az 40 yıldır din ilimleri ile meşgul olan tasavvuf şeyhleri, Allah'ın dinini öğrenme adına hayatı boyunca hiçbir gayrette bulunmayan fertler ve buna benzer daha nice kimseler açık şirk itikatlarına rağmen İrca ehlinin nazarında cehaleti sebebi ile mazeretli kimselerdir." Murat Gezenler, *İslam Hukuku Açısından Cehalet Özrü*, Şehadet Yayınları, Konya 2010, s.22
- 10 Gezenler, aslında kendisi için de geçerli olacak, tekfirci olmayanların naslar karşısındaki tutumlarını şu başlıklar altında tenkit eder. Onlar "sizi dinlemeyenler sadece sözlerinize itiraz ederler, temel usullerini devamlı surette terk ederler, muhkemi bırakıp müteşabihe sarılırlar, muhtelif fih ile delil getirirler, nasların bir kısmı ile amel ederken, bir kısmına sırt dönerler, niyetleri halis değildir". Bkz: Gezenler, Murat, *İrca Saldırılarına Karşı Şüphelerin Giderilmesi*, ss.33-43.
- 11 <http://www.youtube.com/watch?v=TrEANQxvQaE>, 24.07.2013; Ayrıca bkz: <https://tr.facebook.com/video/video.php?v=171246986269395>, 24.07.2013.
- 12 Şu eser, başta diğer Selefler olmak üzere, kendisinin tekfir anlayışını tenkit edenlere bir reddiye olarak kaleme alınmıştır. Kendi fikrini desteklemek için Gezenler pek çok klasik İslami kaynağına da bu eserde atıfta bulunur. Bkz: Murat Gezenler, *İrca Saldırılarına Karşı Şüphelerin Giderilmesi*, Şehadet Yayınları, Konya 2010.
- 13 Örnek olarak bkz: Ebu Muhammed Asım el-Makdisi, *Demokrasi Bir Dindir*, Şehadet Yayınları, Konya 2007; Murat Gezenler, *Demokrasi Dini*, Şehadet Yayınları, Konya 2007.
- 14 İnalçık, Halil, "İslam in the Ottoman Empire", *Cultura Turcica*, 1968-1970, V-VII, s.21; İnalçık, Halil, "Şeriat ve Kanun, Din ve Devlet", *İslamiyat Dergisi*, C.1, S.4, Ekim Aralık 1998, s.138-140. Bu iki eseri şu eserlerle karşılaştırınız: Akgündüz, Ahmet, *Eski Anayasa Hukukumuz ve İslam Anayasası*, Osav Yayınları, İstanbul 1997, s.17 vd. Bu eserde İslam anayasa hukukunun temel özelliklerini veren Akgündüz, 1982'de Paris'de kurulan İslam Konseyi'nin örnek anayasa metnini de herhangi bir değerlendirmeye tabi tutmadan vermektedir. Modern dönemde İslam anayasa çalışmalarının nasıl bir görünüm sergilediğini tetkik etmek bakımından Kanun-i Esasi metni ile bahsi geçen anayasa taslağı, seküler anayasalarla karşılaştırılabilir. Bkz: A.g.e., s.90-110 ve 111-152. Diğer taraftan, genel olarak Osmanlı Hukuku'nun kaynakları ve mahiyeti hakkında bir giriş denemesi yapan Ak-

gündüz, şu eserlerinde, diğer kanunnameler serinin diğer ciltlerinde olmak üzere, Fatih Sultan Mehmet ve Yavuz Sultan Selim devri kanunnamelerinin tam metinlerini de vermektedir. Karşılaştırmak için bkz: Akgündüz, Ahmed, *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri: Osmanlı Hukukuna Giriş ve Fatih Devri Kanunnameleri*, C.1, Fey Vakfı Yayınları, İstanbul 1990, s.46-53; Akgündüz, Ahmed, *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri: Yavuz Sultan Selim Devri Kanunnameleri*, C.3, Fey Vakfı Yayınları, İstanbul 1991, s.88-116.

Kaynaklar

- Akdoğan, Ali, *Geleneksel Toplumdan Modern Topluma Geçişte Dini Hayat (Rize Örneği)*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2002.
- Akgündüz, Ahmed, *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri: Osmanlı Hukukuna Giriş ve Fatih Devri Kanunnameleri*, C.1, Fey Vakfı Yayınları, İstanbul 1990.
- Akgündüz, Ahmed, *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri: Yavuz Sultan Selim Devri Kanunnameleri*, C.3, Fey Vakfı Yayınları, İstanbul 1991.
- Akgündüz, Ahmet, *Eski Anayasa Hukukumuz ve İslam Anayasası*, Osav Yayınları, İstanbul 1997.
- Arslan, Mustafa, *Türk Popüler Dindarlığı (Çorum Örneği)*, Dem Yayınları, İstanbul 2004.
- Arslantürk, Zeki-Amman, Tayfun, *Sosyoloji*, İFAV Yayınları, İstanbul 1999.
- Aydınalp, Halil, “Kural Dışı Dini Bir Yönelim Olarak Çağdaş Tekfir İdeolojisini Anlamak”, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 44, (2013/1)a.
- Aydınalp, Halil, *Din Kurumu Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Gerede’de Dini Hayat*, Gerede Belediyesi Yayınları, İstanbul 2012.
- Aydınalp, Halil, *Yüksek Din Öğretimi ve Dini Köktencilik*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2011.
- Bostancı, Naci, “Kültür ve Toplum”, *Sosyolojiye Giriş*, İhsan Sezal, Martı Yayınları, 2. Baskı, 2003.
- Bozkurt, Veysel, *Değişen Dünyada Sosyoloji*, Ekin Yayınları, Bursa 2011.
- Çelik, Celalettin, *Şehirleşme ve Din (Konya Örneği)*, Çizgi Yayınları, Konya 2002.
- Gezenler, Murat, *Demokrasi Dini*, Şehadet Yayınları, Konya 2007.
- Gezenler, Murat, *Hâkimiyet Mefhumu*, Şehadet Yayınları, Konya 2008.
- Gezenler, Murat, *İrca Saldırılarına Karşı Şüphelerin Giderilmesi*, Şehadet Yayınları, Konya 2010a.
- Gezenler, Murat, *İslam Hukuku Açısından Cehalet Özrü*, Şehadet Yayınları, Konya 2010b.
- Günay, Ünver, *Erzurum ve Çevre Köylerinde Dini Hayat*, Erzurum Kitaplığı, İstanbul 1999.
- <http://www.youtube.com/watch?v=TrEANQxvQaE>, 24.07.2013.
- <https://tr-tr.facebook.com/video/video.php?v=171246986269395>, 24.07.2013.
- İnalçık, Halil, “Islam in the Ottoman Empire”, *Cultura Turcica*, 1968-1970, V-VII.
- İnalçık, Halil, “Şeriat ve Kanun, Din ve Devlet”, *İslamiyat Dergisi*, C.1, S.4, Ekim Aralık 1998.
- Kılavuz, Ahmet, Saim, *İman Küfür Sınır-Tekfir Meselesi*, Marifet Yayınları, İkinci Baskı, İstanbul 1984, 91-93. Sammarrai, N, Abdurrazzak, *Dünden Bugüne Tekfir Olayı*, Terc. Orhan Aktepe, Vahdet Yayınları, İstanbul 1990.
- Kirman, M.Ali, *Yeniayla’da Dini Hayat*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1994.

- Köktaş, M.Emin, *Türkiye’de Dini Hayat (İzmir Örneği)*, İşaret Yayınları, İstanbul 1993.
- Kutlu, Sönmez, *İslam Düşüncesinde İlk Gelenekçiler Hadis Taraftarlarının İman Anlayışı Bağlamında Bir Zihniyet Analizi*, Kitabiyat, Ankara 2000.
- Makdisi, Ebu Muhammed, *Demokrasi Bir Dindir*, Şehadet Yayınları, Konya 2007.
- Makdisi, Ebu Muhammed, *Çocuk Eğitiminde Nebvî Yöntem ve Fesad Medreseleri*, Şehadet Yayınları, Konya 2008.
- Robertson, Ian, *Sociology*, Worth Publishers, 3rd. Edition, New York 1987.
- Tartusi, Ebu Basir *İslam Dininden Çıkaran Ameller*, 2. Baskı, Şehadet Yayınları, Konya 2008.
- Uçar, Ramazan, *Alevi-Bektaşî Geleneği Üzerine Sosyolojik bir Araştırma (Abdal Musa Tekkesi örneği)*, Aziz Andaç Yayınları, Isparta 2003.